

‘Ik heb gehoord van uw geloof en liefde.’ Bouwstenen om muren te slechten.

RK Beleidsnota 2023-2027

1- Inleiding

In 2018 verscheen de interne beleidsnota van het RK-justitiepastoraat voor de jaren 2018-2022 onder de titel *‘Ik heb gehoord van uw geloof en liefde. Bouwstenen om muren te slechten’*. Met het zicht op 2023 en daarna is deze nota besproken en geëvalueerd door een werkgroep¹. Deze constateerde dat de nota uit 2018 niet om een fundamenteel of uitgebreid herschrijven vroeg van de daarin geformuleerde visie –of zelfs om een nieuwe titel-, maar wel om een herijking en bijsturing op diverse punten. Deze nota bouwt dus voort op wat eerder aan lijnen is uitgezet en vult ze aan of stuurt ze bij waar nodig.² Alhoewel er niet echt een ‘tijdsgat’ ligt tussen de vorige en deze nota concludeerde de werkgroep dat een vernieuwde versie geen overbodige luxe is gezien de ontwikkelingen die achter en de uitdagingen die voor ons liggen als R-K justitiepastoraat. Ontwikkelingen lijken sneller te gaan en soms omvangrijkere gevolgen te hebben. Ze rechtvaardigen in elk geval een update.

Ook de voorliggende nota is bescheiden in haar doel vanuit de wetenschap dat beleid vooral gerealiseerd wordt door en in de gegeven omstandigheden. Het is een interne nota. Ze is dus primair geschreven om aan het RK-korps en aan hen die in het dagelijkse werk met het RK-justitiepastoraat te maken hebben helder te maken welke doelen en initiatieven het RK MT zich de komende jaren stelt, waarom dat is, en hoe het MT dat hoopt te bereiken binnen de context van DJI.

Beleid formuleren impliceert openstaan voor de actuele feiten en ontwikkelingen, ze wegen en waar nodig zoeken naar nieuwe, andere wegen en richtingen, steeds met de bedoeling het goede te behouden. De nota heeft als primair doel om de actuele stand van zaken en keuzes te delen met het RK-korps in het werkveld. Delen in de betekenis van een proces van wederzijds geven en ontvangen. De reden daarvoor is enerzijds dat er helderheid is over de richting waarin we ons bewegen. Bovendien, zonder de inzet, inbreng en aanvaarding van het korps zal een dergelijke exercitie niet erg zinvol en vruchtbaar zijn, want beleid komt immers alleen tot uitvoering als het aansluit bij ervaren vragen en problemen en aldus herkend en gedragen wordt. Bovendien, alle RK-korpsleden samen geven RK-justitiepastoraat ‘smoel’ en inhoud, als individu en als korps. Ieder doet dat met zijn/haar eigen talenten, maar wel vanuit en met een duidelijk herkenbare identiteit die het korps bindt. Om het geïnspireerd en geëngageerd vol te houden in een werkveld en op een werkplek waar je soms best alleen kunt voelen staan, kan dat ook niet anders. Iedere RK-justitiepastor wordt uitgenodigd mee op weg te gaan. In gedachten en in doen. De nota is daarbij geen gedetailleerde wandelkaart, waar iedere stap en ieder routedetail tot in de puntjes is uitgewerkt. Het is ook geen academisch of wetenschappelijk document, maar eerder een gefundeerde richting over hoe we denken het RK-justitiepastoraat in de huidige gegeven realiteit verantwoord te kunnen realiseren in voortdurend veranderende omstandigheden.

---

¹ Werkgroepleden waren Chima Anyaeze, Ryan van Eijk, Fons Flierman, Peter Middelkoop, Liduine Thorn en Trudy Vester.

² Als basis onder beide nota’s liggen het *‘Grondslagdocument’* en de documenten *‘Herkenbaar en betrouwbaar Pastoraat: Justitie’* en *‘Liturgisch Vademecum Justitie’*.

In de volgende paragraaf wordt het RK-justitiepastoraat gepositioneerd. Centrale onderliggende focus hierbij is het herstelgericht werken, waarbij rekening wordt gehouden met de justitiële context. We doen ons werk in afstemming en dialoog met onze werkomgeving vanuit een open-denominatieve houding en op een kundige manier (kwaliteit). In paragraaf 3 mondt dit uit in drie speerpunten voor de komende jaren: a- werving, b- kwalitatieve borging en c- samenwerking, waarna paragraaf 4 de gebruikte literatuur weergeeft.

2- Vanuit identiteit en professionaliteit

Contextuele inbedding

Maatschappelijke trends stoppen nooit aan de gevangenispoort, ook al kan het even duren voor ze 'binnenkomen'. Voor het werkveld geestelijke verzorging geldt dat deze zorg uitgedaagd wordt om haar 'bijdrage' te verwoorden naar andere disciplines en zich te verantwoorden naar betalende partijen. Geloof en werk kunnen niet enkel 'gewoon' gevierd en geleefd worden, ze moeten ook verwoord en verantwoord worden. De in het verleden gegroeide vormen en structuren van geestelijke verzorging zijn niet meer vanzelfsprekend. De RK kerk en daarmee haar pastoraat bevindt zich in een missionaire situatie.³ Dit alles maakt de vraag naar een duidelijke identiteit in de geboden zorg en aandacht niet overbodig. Integendeel, identiteit draagt bij aan de noodzakelijke verscheidenheid in aanbod. Het gaat er daarbij niet om dat het justitiepastoraat zich aanpast aan nieuwe omstandigheden, het gaat er om in nieuwe omstandigheden het werk, de zending te kunnen blijven doen. Of zoals Erik Borgman het verwoordt: "We dragen niet bij aan Gods toekomst door ons zo goed mogelijk aan te passen aan wat zich onvermijdelijk voordoet, maar door er als buitenstaanders niettemin in thuis te raken."⁴ Voortgaande, ingrijpende ontwikkelingen als individualisering, globalisering en secularisering stellen in elk geval continu vragen en uitdagingen aan hoe het RK-justitiepastoraat zijn werk in de gegeven justitiële setting doet. Bij justitie valt daarbij te denken aan de ontwikkelingen op het terrein van samenwerking met andere disciplines⁵ en ketenpartners⁶, aandacht voor het leef- en werkklimaat in de inrichting en de stimulering van herstel bij gedetineerden. Verder is te denken aan de implementatie van de uitkomsten van de voorkeurspeiling, de actuele ontwikkelingen wat betreft de gedetineerdenpopulatie (meervoudige problematiek, vergrijzing, invloed van georganiseerde misdaad op veiligheid van detentieomstandigheden). Al deze verschillende ontwikkelingen roepen vragen op en maken het noodzakelijk voortdurend na te denken over het werk en de positie van de RK geestelijke verzorging bij justitie.

Door de geestelijke verzorging wordt de religieuze/levensbeschouwelijke zorgplicht van overheid en kerk jegens de gedetineerde invulling gegeven en het recht van de gedetineerde vervuld. Aan de Dienst Geestelijke Verzorging (DGV) en het management ervan is het vervolgens de taak om ervoor te zorgen dat de geestelijk verzorgers dit ook (kunnen) doen conform de eisen van hun werkveld.⁷

³ Vgl. *Visitatio Ad Limina Apostolorum 2022. Algemeen Rapport Nederlandse Bisschoppenconferentie. Nederlandse Bisschoppenconferentie (rkkerk.nl)*

⁴ E. Borgman. (2016, 3^e dr.), *Waar blijft de kerk? Gedachten over opbouw in tijden van afbraak*. Adveniat. Baarn. 3^e dr., p. 144.

⁵ Psychologen, medische dienst, casemanagers etc.

⁶ Organisaties van door- en nazorg zoals Exodus, Perspectief Herstel, Kerken met Stip, Reclassering Nederland etc.

⁷ R. van Eijk en S. van Bijsterveld, 'De geestelijk verzorger in het perspectief van de verhouding tussen kerk en staat. Noodzaak van heldere verantwoordelijkheden' In: TRRB 2021/2 p. 50-67.

Afstemming in dialoog

Primaire taak van de RK-justitiepastor is het om de gedetineerde in de breedst mogelijke zin van het woord te ondersteunen in het ontwikkelen, vormgeven en beleven van zijn/haar eigen levensbeschouwing. Dit gebeurt door de ontmoeting en het gesprek aan te gaan.⁸ “Wij hoeven slechts te getuigen, met liefde te getuigen en als gelukkige mensen te getuigen. Maar dat is geen vrijbrief tot luchthartigheid. Dat vraagt harde arbeid. Dat is topsport.”, aldus de benedictijner abt Lenglet.⁹ Dat getuigen is echter geen éénrichtingverkeer maar een proces van voortdurende afstemming aldus de abt: “Onze woorden en daden dienen natuurlijk zo goed mogelijk te zijn afgestemd op de omstandigheden en op de man en de vrouw, het kind, dat hier voor mij staat. Maar zij dienen deze concrete personen van vlees en bloed in het hier en nu aan te spreken juist in hun diepste verlangens, in hun diepste nood. Die gaat dieper dan het alledaagse. Die nood ligt onder en in alle particuliere noden. Die betreft heel de mens en die is aan alle mensen gemeenschappelijk. Die nood wordt voelbaar in de grenssituaties van het leven, bij ziekte, werkeloosheid, dood, oorlog, ellende.”¹⁰ Openheid en ontvankelijkheid is daarbij essentieel. “Gastvrijheid is het fundament voor dialoog, want wie geen openheid heeft voor anderen en de Ander, sluit zich af van elke waarachtige dialoog. (...) Jezus treedt met iedereen in dialoog, sluit zich van niemand af, zoekt mensen op die tederheid nodig hebben, vaak mensen over wie velen een hard oordeel hebben, zoals Zacheüs de tollenaar of de vrouw die herhaaldelijk overspel pleegde. Ook Jezus oordeelt niet over hen, maar gaat met hen in ontmoeting – een dialoog die bevrijdend is en toekomst creëert.”¹¹ Of zoals paus Franciscus zegt: “Het is de weg van de kerk naar buiten te gaan teneinde te zoeken die ver weg zijn, in de periferieën, om Jezus te dienen in elke mens die gemarginaliseerd is, verlaten, zonder geloof, teleurgesteld door de kerk, gevangen in zijn eigen egoïsme.”

Open-denominatief

De vraag wat deze specifieke zorg tot goede zorg maakt, wordt niet eenzijdig of alleen beantwoord door de justitiepastor of door de gedetineerde gesprekspartner afzonderlijk. Zelfs niet door alleen hun beiden gezamenlijk wordt dit beantwoord, want op de achtergrond zijn ook van belang de traditie en context van die zorg, de opvattingen in de samenleving daarover en van hen die bestuursverantwoordelijkheid hebben voor die zorg.¹² Dat impliceert dat goede pastorale zorg in de detententcontext dynamisch is, en een voortdurend afstemmingsproces

⁸ De RK-gemeenschap “vervult haar zending in een sterk gesecculariseerde samenleving. Hierin wil ze zich niet als op een eiland terugtrekken, maar in gesprek zijn.” P. 1 *Visitatio Ad Limina Apostolorum*. 2022. Algemeen Rapport Nederlandse Bisschoppenconferentie.

⁹ “Geopenbaard aan kleinen”. *Moet pastoraal slagen?* Lezing A. Lenglet OSB, Dies Natalis Rolduc, Kerkrade, 8 december 2022 p. 2.

¹⁰ *Ib.*, p. 7.

¹¹ J. Mettepenningen, ‘De smaak van Gods tederheid.’ In: Pollefeyt, D., Bouwens, J., Mettepenningen, J. (2016). *Katholieke Dialoogschool. Eigentijds Tegendraads*. Antwerpen: Halewijn. p. 7.

¹² Interessant en relevant is hier de constatering van Gaby Jacobs liever te spreken over *practice-based* werken dan over *evidence-based* werken. Het werk is namelijk gebaseerd: “Het gaat hierbij om vier soorten kennis: 1) de best mogelijke kennis uit wetenschappelijk onderzoek; 2) de kennis die hulpverleners zelf hebben over wat werkt in de praktijk (vaak vanuit jarenlange ervaring); 3) de persoonlijke voorkeuren en behoeften van de cliënten en de ervaringskennis die zij meenemen; als ook 4) de lokale kennis van wat in een bepaalde situatie een rol speelt en van belang is om mee te wegen.” ‘Slotwoord: “Wat er werkt” in een veelkleurig vak: een uitnodiging tot onderzoek’. In *Wegwijs in levensvragen. Over humanistisch geestelijke verzorging*. Eburon 2019 Utrecht, 115-121, 119.

omvat tussen de verschillende factoren en actoren.¹³ Voor de gedetineerde betekent het in elk geval dat h/zij zich afvraagt of dit de zorg is waar h/zij om vraagt en die hem/haar recht doet, de justitiepastor moet weten en kunnen verwoorden wat z/hij doet, en hoe en waarom dit staat in de RK-traditie. In de grond gaat het erom hoe wij zelf naar buiten willen treden, naar RK-gedetineerden en ook naar gedetineerden met een andere levensovertuiging - wat anderen daar ook van vinden: we staan daarbij ten dienste van ieder die een beroep op ons wil doen. De bestuursverantwoordelijken staan vervolgens voor de vraag hoe ze het justitiepastoraat en zijn mensen daarin adequaat kunnen faciliteren en ondersteunen. Met andere woorden: de pastorale aandacht en zorg beperken zich niet tot de mensen van de eigen RK-(geloofs)gemeenschap. Integendeel, de aandacht en zorg zijn voor ieder die die vraag of nodig heeft, maar "(J)e moet een verhaal hebben, over wie je bent, waar je voor staat, dat de ander uitnodigt contact te maken en te vertellen of onderzoeken waar hij zelf staat. Het is echter niet de bedoeling met je eigen verhaal te zenden, te bekeren, of te verkondigen. Daartussen balanceer je."¹⁴ Samenvattend: het RK-justitiepastoraat en de pastor werkt vanuit de denominatieve identiteit maar staat open voor iedere gedetineerde die een beroep wil doen op de justitiepastor en op de activiteiten van het justitiepastoraat. We werken denominatief maar niet exclusief in aandacht of zorg door gastvrijheid middels wat genoemd kan worden als 'apostolaat van het oor' (Franciscus)¹⁵.

Herstelgerichte focus

Het RK-justitiepastoraat draagt in de huidige Nederlandse samenleving, zo gekenmerkt door secularisatie en pluriformiteit, daarmee nadrukkelijk het karakter van een wederkerig toenaderingsproces waarbij de justitiepastor met de gedetineerde gesprekspartner op zoek en op weg gaat naar wat betekenis heeft of kan hebben in deze situatie en voor deze persoon, en wat de bijdrage daarbij kan zijn vanuit de christelijke traditie.¹⁶ Dit pastoraat begint vooral daar

---

¹³ De ervaringsdeskundige (=ex-gedetineerde) theologe Lina Barkman maakt het interessante onderscheid tussen gevangenis-theologie en theologie van het justitiepastoraat. Het eerste betreft theologische reflectie door gevangenen het tweede reflectie op het pastoraat/geestelijke verzorging in detentie. Haar stelling is dat gevangenis-theologie niet door 'buitenstaanders', d.w.z. niet-gedetineerden inclusief geestelijk verzorgers, ontworpen kan worden. "Prison theology is about how prisoners think of their condition, community and whole life span in light of their experience of God and the gospel. Still, while prison theology and theology of prison ministry are not the same, they are inexorably linked." LLS Barkman. [Towards a Missional Theology of Prison Ministry](#) in: International Journal of Pentecostal Missiology 5 (2017), 38-53. Daarnaast stelt ze: The theological foundation for prison ministry is not precisely the same as the purpose of prison ministry. As with so many mission fields, it is a mistake to believe that the church in the community is bringing God to a godless place; God is already in the prison. The real purpose of prison ministry is twofold: to support the church in prison in spreading the gospel of Jesus Christ, and to further the unity of the Church, the body of Jesus Christ.

¹⁴ M. van Bergen, p. 61.

¹⁵ *Franciscus. The Name of God is Mercy.* (2016) Blue Bird. London, p. 15 en Franciscus, preek 24 januari 2022, Rome. [Luister met het oor van het hart - RK Documenten](#)

¹⁶ Cfr. M. Riemsdijk, "'Het is de overdracht van een geheim.'" Doelstellingen in pastorale gesprekken', in: *Pastorale Perspectieven* Nr. 146 - 2010/1, 34-43 en Goede pastorale gesprekken versus werk vanuit blinde vlekken. In: *Pastorale Perspectieven* Nr. 153 - 2011/4, 5-9.

Mgr. Wiertz stelt terugkijkend op zijn kerkelijke loopbaan dat het vooral gaat om mensen leren kennen, herkennen en erkennen in hun talenten (p. 143-154): "Zo eenvoudig is dat niet. Nee, je moet van die man of die vrouw tegenover je -al zegt die in jouw oren soms rare dingen- leren houden. Leren houden! Eerst naar mensen luisteren, mensen leren begrijpen en van hen leren houden. Dan komt na verloop van tijd ook zeker de vraag: 'Waarom ben jij zo gek dat je hierheen komt?'" C. van der Heijden. (2017) *Bisschop Frans Wiertz. Missionair Testament.* Baarn. Adveniat. p. 166. "Toegepast op geloven en dus op het christelijk pastoraat, slaat dit op wat geloven impliceert, namelijk "dat wij niet alleen uitspreken wat wij

waar de gesprekspartners zich lichamelijk en geestelijk bevinden. De detentiecontext is zo 'totaal' dat daarin het startpunt gelegen is van de gezamenlijke zoektocht naar vragen en antwoorden die vanuit christelijk en evangelisch perspectief heilzaam zijn (kunnen) in het concrete levensverhaal van de betrokken persoon. Dit proces veronderstelt enerzijds de ander ruimte geven en anderzijds zich als pastor met en vanuit de eigen traditie/identiteit begrijpelijk maken naar die ander. Kernwoorden in dit proces zijn voor de justitiepastor naast menselijke betrokkenheid, professionaliteit, integriteit en verantwoordelijkheid, vooral de verbondenheid met Christus, het evangelie en de geloofsgemeenschap/kerk. Het werk is immers een zorg en dienst vanuit het geloof in God, daarbij hoop puttend uit Christus' boodschap en zich uitend in liefde naar de ander. Daarbij gaat het om vertrouwen, bemoediging, ondersteuning en vorming in het licht van de evangelische boodschap van Jezus Christus, een goede boodschap: van liefde, vreugde, geduld, goedheid, barmhartigheid, en geloof in God en elkaar.

In de kern is het werk van het justitiepastoraat in de huidige periode vooral te schetsen als gericht op verzoening en heling.¹⁷ Vanuit die overtuiging gaat het RK-justitiepastoraat samen met anderen op zoek naar het goede leven, waarbij deze inzet en zorg herstelgericht en (detentie)schade beperkend zijn, en gedragen wordt vanuit de overtuiging dat een dader niet samenvalt met zijn daad of diagnose.¹⁸ Herstelgericht werken is dus de centrale focus, oftewel verbinding zoeken en leggen tussen mensen (gemeenschap). Deze focus zien we als in lijn met het huidige synodale proces in de RK Kerk. Herstelgericht heeft hierbij dus nadrukkelijk een tweeledige richting: de bekende focus van herstelgericht naar de gedetineerde en diens handelen/nalaten in relatie tot zijn omgeving, maar ook herstelgericht naar de detentie. De laatste focus van herstelgericht werken ligt op het vlak van humane detentie en sociale veiligheid, en bestaat uit aandacht voor voorkomen, beperken of herstellen van schade veroorzaakt door leven (en werken) in de detentiecontext (humaniteitstaak).¹⁹

Overigens is het belangrijk daarbij aan te tekenen dat dit werk niet pas belangrijk wordt of is omdat het bijdraagt aan maatschappelijke detentiedoelstellingen. Dit werk is in zichzelf betekenisvol: het draait om het heilzame contact tussen God en mens, waarbij als centraal uitgangspunt geldt dat ieder mens een schepsel Gods is en daarmee geroepen tot heil in relatie tot God en medemensen.²⁰

Kwalitatieve borging

Iedere justitiepastor doet het werk vanuit een individuele motivatie, maar aan deze motivatie liggen ook een gezamenlijke, gedeelde basis en motivatie ten grondslag. Ieder is met zijn/haar levensverhaal geworteld in de RK-traditie en vanuit die traditie is ieder ook in dit werk gezonden en dus bevestigd. In en vanuit dat ambt is ieder dienstbaar aan de gemeenschap en de

---

gelooven, maar dat wij leven met een luisterend oor: met aandacht voor God en voor de mensen die wij tegenkomen", aldus Timothy Radcliffe." Geciteerd in Mettepenningen p. 3.

¹⁷ De termen heling en verzoening zijn goed te relateren aan en te herkennen in het herstelgericht werken, de aandacht voor eigen verantwoordelijkheid, de naar buiten gerichtheid met aandacht voor verwevenheid van de diverse levenssectoren (wonen, werken, participeren), de levensloopgerichtheid en het begeleiden van en bij de terugkeer naar de samenleving. De termen heling en verzoening als missionair paradigma zijn ontleend aan de Amerikaanse missioloog R. Schreiter. Cfr. Schreiter, R. (2013) 'Mission as a Ministry of Reconciliation?'. In *Norsk Tidsskrift for Misjonsvitenskap*. 2/2013, 71-85

¹⁸ P. van Tongeren. 'Ethische complexiteit. Over ethiek in justitiële inrichtingen'. In T. de Wit, R. de Vries en N. den Toom (red.) 2016. In *Koorddansens. Ethische vragen in justitiële inrichtingen*. Nijmegen. Wolf Legal Publishers. P. 35-47.

¹⁹ Zie daarvoor ook de DGV-positiepapers inzake Herstelgericht werken en Leefklimaat.

²⁰ "Een van de wezenlijke elementen van het christendom is dat je Gods liefde voor de mens handen en voeten geeft. (...). Mattheus 25. Dat doe je niet om ze katholiek te maken, maar omdat het een doel op zich is." C. van der Heijden. p. 130.

mensen. Die worteling en zending bepalen uiteindelijk wie de pastor is en wat h/zij doet als pastor. Worteling en zending geven de 'eigen smoel' in woorden en daden in de relatie met anderen. Uit eigen levens- en werkervaring weet en beseft ieder dat het geloofsleven van een mens - zeker in de huidige samenleving - geen statisch maar vooral een dynamisch gegeven is. Als pastor wordt daarbij weliswaar voortdurend geput uit de eigen christelijke bronnen, maar zeker niet exclusief daaruit. Verwacht mag daarentegen wel worden dat de oriëntatie en weging in leven en werk van de justitiepastor uiteindelijk en overwegend op basis van en in verbondenheid met de RK-traditie gebeurt. Hier eindigt het echter niet mee. Immers, geestelijke verzorging wordt door professionals gedaan in een seculiere setting. Dat betekent dat de RK-justitiepastoraat zich ook moet verhouden tot de seculiere setting en de beroepsgroep van geestelijk verzorgers.²¹ Deze groep is breder dan de pastores die van pastoraat hun beroep hebben gemaakt. Maar algemeen pastoraat bestaat niet. Pastoraat is namelijk onlosmakelijk verbonden met een identiteit en daarmee met een bredere, gegeven (geloofs)gemeenschap waarin de pastor geworteld is en vanwaar h/zij gezonden is. Het justitiepastoraat is er om gedetineerde medemensen een kwalitatief goede, pastorale en diaconale zorg te bieden. Wat kwaliteit is wordt in een seculiere setting niet alleen denominatief bepaald maar ook door de seculiere setting. Daarom is het van belang dat onze kwaliteit niet alleen denominatief verankerd is. Met het oog daarop is registratie in een erkend kwaliteitsregister voor geestelijke verzorging noodzakelijk en voor de hand liggend. Kwalitatief goede, pastorale en diaconale zorg is een verantwoordelijkheid van iedere justitiepastor afzonderlijk, maar ook van het korps gezamenlijk. Geworteld, gezonden en geregistreerd zijn is van belang want gezamenlijk garanderen deze drie aspecten niet alleen de identiteit, maar ook de continuïteit en kwaliteit van de inzet en zorg. Geworteld en gezonden betekent dat het pastoraat meer fundering behoeft dan enkel de persoonlijke (werk)opvatting van de justitiepastor die inhoud en norm van werken bepalen, en dat de werkinvulling door meer bepaald en gestuurd wordt dan alleen door de vraag van de gesprekspartner. Registratie is daarbij een noodzakelijke borging van de professionele seculiere standaarden.

Context bepaald

Het pastoraat in de justitiële setting is in hoge mate gelegenheids- of contextueel pastoraat in een seculiere omgeving. Het gebeurt in een context die theologisch inderdaad in alle opzichten als missionair omschreven mag worden.²² Met de term gelegenheidspastoraat wordt hier bedoeld dat dit pastoraat tot stand komt in een zeer specifieke context die aan de betrokkenen - min of meer bij toeval - opgelegd is, en dat veel van de bij hen levende vragen juist opgeroepen worden door deze context, en dat religie of levensbeschouwing daarin geen vanzelfsprekende plek heeft. Het feit dat er in die context een veilige plek als de geestelijke verzorging is, schept de voorwaarden en omstandigheden dat gedetineerden veelvuldig het contact en gesprek zoeken. Dit betekent tevens dat vele contacten en vragen die op de justitiepastor afkomen niet uitsluitend voortkomen uit een duidelijke religieuze of zelfs katholieke achtergrond of vraag. De waaier aan vragen of onderwerpen is dan ook afkomstig van overtuigd en bewust katholieke gedetineerden tot 'nietsisten' en satanisten, en reikt in de praktijk qua thematiek van orthodox-katholiek tot volkomen seculier of van fundamenteel-existentieel tot alledaags-banaal.

---

²¹ In deze context zijn bijvoorbeeld zeer relevant de vragen en opmerkingen opgeworpen in het artikel van W. Smeets, 'Zinervaring in gesprek', In: Religie en Samenleving 2020/3, 257-285

²² Missionair niet in de zin van wervend, maar als op heil gerichte ontmoeting tussen kerk en wereld, tussen katholiek en anders- of niet-gelovige.

Er is in deze tijd in de Nederlandse samenleving sprake van religieuze deinstitutionalisering en 'religieuze verdamping'. Ervaringsdeskundige (want ex-gedetineerde) Bergveen verwoordt deze realiteit kernachtig in een advies aan gedetineerden in zijn *Bajes voor beginners*: "Houd regelmatig contact met de geestelijk verzorgers (...) voel je niet verplicht om binnen je eigen achtergrond te blijven, maar ga rustig shoppen om de persoon te vinden die jou het meeste aanspreekt."²³ Bergveen noemt zichzelf humanist, heeft individueel contact met de pastor, en bezoekt zowel de kerkdienst als de boeddhistische meditatie. Zijn voorbeeld illustreert kernachtig dat het pastoraat in de justitiële context eigenlijk plaats vindt in een missionaire setting en bestaat uit een zoek- en afstemmingsproces tussen pastor en gedetineerde. Het betekent voor de pastor: betrouwbaar zijn, uitnodigend en stimulerend met een ontvankelijke houding vanuit kritisch respect en met eigen identiteit.²⁴ Justitiepastoraat is ook wat men zou kunnen noemen gelegenheidspastoraat, omdat de contacten een hoge mate van vluchtigheid en tijdelijkheid kennen: de detentietijd is voor de meeste gedetineerden immers relatief kort (slechts 1 op de vier gedetineerden is langer dan 3 maanden aaneengesloten in detentie, en dan zijn overplaatsingen nog niet meegerekend). Gemeenschap vorm en invulling geven in de detentiestating is mede daardoor moeilijk en moeizaam, maar niet onmogelijk. De vluchtigheid in contacten, omdat gedetineerden komen en gaan, wordt bovendien nog eens versterkt door het feit dat ook de levensvragen sterk situatie- of tijdgebonden zijn en medebepaald door leeftijd, culturele achtergrond, fase van strafproces en/of detentie of gebeurtenissen in relaties. Dit alles samen zorgt ervoor dat daadwerkelijke zichtbaarheid en presentie in dit pastoraat van groot belang zijn. Pastoraat in deze setting vraagt om gezien worden (herkenbaarheid en zichtbaarheid), aanwezig zijn (presentie) en flexibiliteit, vooral op momenten dat het ertoe doet voor mensen. Concreet betekent dit: actief erop uitgaan en ten dienste zijn, de gevangenen inderdaad bezoeken en opzoeken, m.a.w. op de afdeling zijn, op de luchtplaats, de werkplaats, het RIC, op bezoek gaan bij RC-aparten, strafcellen etc. En het betekent ook een nauwe en intensieve samenwerking met vooral de protestantse collega's en vrijwilligers.

Binnen justitie is geestelijke verzorging vanwege haar denominatieve eigenheid, positionering in de organisatie en werkwijze²⁵ per definitie een vreemde eend in de bijt, met alle lusten en lasten die daar vervolgens uit voortvloeien. Het justitiepastoraat werkt in en voor justitie, maar is niet van justitie. Iedereen weet en accepteert dat (het laatste overigens soms moeizaam). Die justitiële context is voor gedetineerden en ook voor de pastorale invulling erg bepalend. De inzet op veiligheid, orde en bedrijfsvoering prefereren voor de justitiële organisatie immers uiteindelijk boven andere waarden, waardoor de inzet en waarden van het RK-justitiepastoraat op sommige momenten marginaal kunnen (dreigen te) worden. Dat kan leiden tot momenten van frustratie. Het is echter een onontkoombaar gegeven in de justitiële setting. Tegelijk hebben de pastores wel een plek en ontvangen ze veel waardering. Soms direct, vaak indirect. Dat ieder gedetineerdensurvey steeds opnieuw laat zien dat de geestelijke verzorging het meest gewaardeerd wordt door de gedetineerden, is daarbij een belangrijk teken van bemoediging. Hoe beperkt de contactmogelijkheden soms ook zijn, en hoe bedreigd die mogelijkheden soms ook lijken of zijn: persoonlijk contact met gedetineerden is en blijft mogelijk, groepswork kan worden ingepland, activiteiten worden ondernomen, kerkvieringen staan ingeroosterd en het ambtsgeheim wordt gerespecteerd. En vooral: gedetineerden blijven een beroep doen op de pastores en de collega's van andere denominaties.

²³ H. Bergveen, (2014) *Bajes voor beginners*. Assen: Gorcum, p. 125.

²⁴ Mgr. De Korte heeft het in navolging van de pastoraaltheoloog Wissink in dit verband over 'open orthodoxie'. G. de Korte. (2016) *Geroepen tot hoop. Bouwen aan een barmhartige kerk*. Utrecht. Kok. P. 31.

²⁵ D.w.z. denominatieve diversiteit, met een eigen duaal-paritair besturingsmodel en werkend op basis van vertrouwelijkheid en ambtsgeheim.

De komende jaren is de verwachting dat de detentiepopulatie in aantal ongeveer gelijk zal blijven. De veranderingen in detentiepopulatie zijn daarentegen de laatste jaren ingrijpend geweest. De complexiteit van hun problematiek blijft daarbij een aandachtspunt. We zien ook een groeiende groep van langgestraften met vraagstukken die daarmee gepaard gaan (detentieschade, perspectief, vergrijzing) en de laatste paar jaren vooral een kleine, maar groeiende groep gedetineerden die 'ondermijnend' zijn richting rechtsstaat en personen. Vooral het werken met en voor die laatste groep vraagt acute aandacht.

Deze aandacht moet ook tot uiting komen in relevante en gerichte bij- en nascholing. Tegelijk zien we financiële beperkingen en krapte op de arbeidsmarkt. Ook is onduidelijk welke politieke gevolgen andere maatschappelijke vraagstukken als klimaat, bestaanszekerheid en internationale veiligheid zullen hebben. In al die onzekerheid is echter wel duidelijk dat geestelijke verzorging binnen DJI een gewaardeerde plek heeft.

3. Speerpunten

Uit het bovenstaande komen drie speerpunten voor het RK-beleid in de komende periode voort waarop de aandacht vooral gericht zal zijn: a- werving, b- kwaliteit en c- samenwerking.

A. werving

Werving van nieuwe korpsleden is het eerste speerpunt. De reden daarvoor is simpelweg omdat inhoud en positie van het justitiepastoraat draait om het recht van gedetineerden en dit recht letterlijk vlees en bloed krijgt door de mensen die het werk daadwerkelijk ook doen.

Tabel 1 Leeftijdsofbouw 2018 -2023 (2023 incl. Bonaire)									
leeftijd	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+	N
2018	0	1	0	1	6	17	14	4	43
2023	0	4	4	4	3	4	24	1	44
Tabel 2 Uitstroom Geboortejaren 1958-1963 (o.b.v. datum leeftijdsontslag)									
Geb. Jaar	1958	1959	1960	1961	1962	1963			
aantal	1	3	7	4	3	6			
uitstroom	2025	2026	2027	2028	2029	2030			
Tabel 3 Sekse 2018-2023				Tabel 4 Kerkelijke status 2018-2023					
Sekse	M	V		Leek	Diaken	Priester			
2018	27	16		39	4	0			
2023	22	22		40	2	2			

We stelden in het vorige beleidsplan doelen inzake korpsopbouw en diversiteit qua korpsamenstelling. Er is sindsdien weliswaar verjonging gerealiseerd, maar de leeftijdsgroep 60+ is disproportioneel groot zoals blijkt uit de tabellen. Dat stelt ons voor de grote uitdaging om een grote uitstroom aan ervaren mensen in relatief korte termijn op te vangen. Dat vraagt gericht en actief wervingsbeleid dat diverse aspecten bevat.

Voordelig werkt dat

-de waardering voor werken met zending toegenomen lijkt (mede dankzij de deelname aan het CSP-onderzoeksproject);

- dat er inmiddels een GV-master is in zowel Tilburg als Nijmegen waarmee vanuit RKMT persoonlijk en direct contact is (en in geval van Tilburg meervoudige en actieve inhoudelijke curriculumbetrokkenheid), waardoor bekendheid en zichtbaarheid van het justitiële werkveld groter is geworden en gesprekken over toeleiding met mogelijke kandidaten gericht kunnen worden gevoerd;

-dat werkgelegenheid in het reguliere pastoraat moeilijker lijkt te worden (alhoewel dit een ambivalente ontwikkeling is).

Het RKMT zal met het oog op werving de komende jaren (blijven) investeren in:

- actieve en inhoudelijke relaties met de RK GV-master en streven naar inhoudelijke input vanuit het RK Korps middels aanwezigheid in voorlichting en mastercursussen als ook een gastvrij en ruimhartig stagebeleid;
- concrete personele en inhoudelijke bijdrages leveren aan onderwijs en onderzoek o.a. aan het Universitair Centrum Geestelijke Verzorging;
- herstart van een bijzondere leerstoel Justitiepastoraat;
- ondersteuning van promotieonderzoek(en) middels medewerking, ondersteuning en indien mogelijk formatie;
- Continuering van de contacten met de bisdommen en religieuze ordes/congregaties via de Konferentie Nederlandse Religieuzen;
- en contactlegging met de katholieke sector van de beroepsvereniging VGVZ om het justitiële werkveld te presenteren als mogelijk werkveld;
- contact leggen met de KU Leuven om het Nederlandse justitiepastoraat te presenteren als mogelijk werkveld.

In de periode die deze nota bestrijkt zal ook de werving en selectie van een nieuwe hoofdaalmoezenier (2028) en adjunct-hoofdaalmoezenier (2025) moeten plaatsvinden. Aan dit nieuwe team dan de taak te kijken wat en hoe het dan met deze nota verder kan en wil.

B. Kwaliteit

Kwalitatieve goede zorg vraagt om competente en vaardige mensen. Inzet op kwaliteit is dan ook het tweede speerpunt. Identiteit gaat in ons werk gepaard met professionaliteit en het werkveld justitie en geestelijke verzorging zijn beide voortdurend in ontwikkeling. Extra aandacht vraagt de instroom van nieuwe collega's omdat hun levens- en geloofsgeschiedenis evenals de culturele achtergrond diverser is geworden. Dit vraagt afstemming en meer individueel gerichte trajecten uitmondend in extra investeringen wat betreft toeleiding, tijd en financiering. Concreet voorbeeld hiervan is dat nieuwe instromers vaak weinig of geen ervaring hebben met liturgisch voorgaan. Gerichte scholing, vorming en training is noodzakelijk. Individuele trajecten en mentoraat zijn hierbij belangrijke instrumenten.

Voortgaande scholing en ontwikkeling zijn echter voor iedere justitiepastor een aandachtspunt, zeker in een veeleisend en dynamisch werkveld als justitie. Erkende accreditatie van studiepunten en herregistratie bij de SKGV zijn hierbij belangrijk en noodzakelijk, mede met het oog op een erkende objectieve kwaliteitsborging. Met het oog hierop is de realisatie voor 2026 van een persoonlijk ontwikkelplan met en voor iedere justitiepastor voorzien.

C. Samenwerking in de werkpraktijk

Kernactiviteiten

Gestreefd blijft worden naar een evenwichtig aanbod in de door ons geleverde activiteiten. De gedeelde focus hierbij is ‘op herstel gericht’ werken in individueel en groepswork, in vieringen en nazorg, evenals wat betreft humaniteitswerk (signalering en advisering). Vooral individueel gesprek en vieringen bieden denominatieve identiteit en herkenbaarheid voor aalmoezenier en voor gedetineerden.

Open-denominatief werken

We willen van onze kant het integraal werken zoals dat de laatste jaren is ingevuld waar mogelijk loslaten, en bepleiten open-denominatief werken met optimale keuzevrijheid voor de gedetineerden, behalve als het gaat om het individuele gesprek. (Zie bijlage *Open-denominatief werken*) De gedachte daarbij is: Creëer ruimte waar mogelijk en voor wie je dat wenselijk acht. Het aantal gedetineerden dat meerdere groepsactiviteiten wil bezoeken is feitelijk beperkt en niet omvangrijk.

We realiseren ons dat het loslaten van het principe van integraal-denominatief werken veel vragen en ook weerstand kan oproepen. Tegelijk is het zo dat het bieden van de mogelijkheid aan gedetineerden om groepsbijeenkomsten van verschillende denominaties deelnemen een praktijk is die al bestaat. In tegenstelling tot wat soms gedacht en gezegd wordt is integraal-denominatief werken in de betekenis dat een gedetineerde maar bij activiteiten van één denominatie mag aansluiten niet vastgelegd in het Grondslagdocument.²⁶ Dat inrichtingen hier problemen mee hebben, bijvoorbeeld vanwege personeelsinzet of omdat ze het principeel onjuist vinden, is vanuit het oogpunt van het onderscheid van hun en onze verantwoordelijkheid geen harde reden om het niet te doen. Dat anderen er niet voor voelen hoeft ook geen reden zijn om maar vast te houden aan integraal-denominatief werken, het is reden met elkaar hierover in gesprek te gaan. Wat voor de RK-denominatie daarbij voorop staat zijn het recht van de gedetineerde en de moverende afweging om het individuele gesprek als leidend voor de werkverdeling binnen het GV-team te laten zijn.

Tegelijk geldt hierbij een belangrijke disclaimer: Als realisatie hiervan stuit op weerstand bij collega's of inrichting staat het werkbaar houden van de onderlinge relaties voorop.

Samenwerking

De disclaimer komt voort uit het belang van samenwerking. Ons werk is niet als individu te doen en vol te houden, het vergt een samen. Het vraagt allereerst om een wederzijds basaal vertrouwen, vertrouwen van en naar gedetineerden en vertrouwen van en naar de inrichtingscollega's. Samen, ook omdat geestelijke verzorging bij justitie immers soms eenzaam werk kan zijn. Samenwerking met en steun organiseren van collega's, vrijwilligers en ketenpartners is daarom van belang. Bovendien, beperkte tijd en energie nopen voortdurend tot keuzes, waarbij samenwerken meer mogelijk maakt dan alleen werken.

In deze samenwerking is ook extra aandacht gevraagd voor de zorg voor elkaars welzijn en dat ieder zijn werk (sociaal) veilig kan doen. Duidelijke afspraken en normen in combinatie met elkaar daarop kunnen, durven en mogen aanspreken zijn daarbij ieders verantwoordelijkheid, om te beginnen in het eigen korps.

---

²⁶ Het Grondslagdocument stelt wel dat de overheid een denominatie moet faciliteren gedetineerden een integraal aanbod te kunnen doen (d.w.z. een aanbod bestaande 1- individueel en 2- groepswork evenals 3- vieringen). Van overheidszijde een integraal denominatief aanbod door een denominatie helpen realiseren is echter iets anders dan aan gedetineerdenzijde een verplichte integrale afname van dat denominatieve aanbod opleggen.

Van invloed op de plek in de inrichting is natuurlijk ook de aanwezigheid van en de samenwerking met andere denominaties. Het is bekend dat deze pluriformiteit in de praktijk een grote verscheidenheid in waardering en functioneren kent. Juist op de werkvloer blijken vaak de sterke en zwakke kanten van het duale aansturingssysteem met een eigen dienst. Er is immers sprake van een gezamenlijke of gedeelde verantwoordelijkheid binnen de Dienst Geestelijke Verzorging, tegelijk is er de inhoudelijke, afgebakende denominatieve verantwoordelijkheid. Dit is een constructie die per definitie soms spanningen oplevert. Enerzijds wil en moet men gezamenlijk optrekken en bestaat er formele gelijkheid, anderzijds zijn de belangen van denominaties en de kwaliteiten van geestelijk verzorgers soms verschillend. Maar dit is de realiteit waarmee we het hebben te doen... met elkaar.

4. Gebruikte Literatuur

- Baker, A. (2021) *Foundations of Chaplaincy. A Practical Guide*. W. Eerdmans. Grand Rapids
- Barkman, L. (2017). 'Towards a Missional Theology of Prison Ministry', in: *International Journal of Pentecostal Missiology* 5 (2017), 38-53.
- Bergveen, H. (2014) *Bajes voor beginners*. Assen: Gorcum
- Bersee, T. (2016). *Inventarisatie 'evidence-based' pastorale interventies*. juli 2016 (ongepubliceerd rapport in opdracht van RK MT Justitiepastaat)
- Boone, M., Althoff, M., Koenraadt, F., Timp, I., (2016) *Het leefklimaat in justitiële inrichtingen*, Den Haag: Boom Lemma
- Borgman, E. (2015) *Waar blijft de kerk?* Baarn: Adveniat
- Borgman, E. (2017) *Leven van wat komt*. Utrecht: Meinema.
- Cadge, W. & Rambo, S. (Eds.). (2022) *Chaplaincy and Spiritual Care in the Twenty-First Century. An Introduction*. Univ. of North Carolina Press. Chapel Hill
- Conway, T., Matzko McCarthy, D. & Schieber, V. (Eds.). (2017) *Redemption and Restoration. A Catholic Perspective on Restorative Justice*. Liturgical Press. Collegeville
- *DJI in verbinding*. Notitie DJI (2017). Den Haag
- Dillen A. en Gaertner, S. (2015). *Praktische theologie. Verkenningen aan de grens*. Tiel: Lannoo,
- Dillen, A., Knierps, Th., Pollefeyt, D., e.a. (2011), 'Vitale kerk nabij? Lokaal kerk vormen ter plaatse. Reflecties over christelijke gemeenschap, lokaliteit en leiderschap'. In *Collationes. Tijdschrift voor theologie en pastoraal*. (41)1, 5-29.
- Douw, F. (2021) *Het zijn mensen. Het verhaal van een gevangenisdirecteur*. Atlas Contact. Amsterdam/Antwerpen
- Eijk, R. van (2015). 'Goed geregeld. Geestelijke verzorging bij justitie'. In *Tijdschrift voor Recht, Religie en Beleid*, (6)1, 69-81.
- Eijk, R. van (2013). *Menselijke waardigheid. Een onderzoek naar de taak van de justitiepastor*. Dissertatie. Oisterwijk: Wolf Legal Publishers.
- Eijk, R. van (2013). 'Oude wijn en lange tenen. Kanttekeningen bij herstelgericht werken in detentie en de emancipatie van het slachtoffer'. In J. Ouwkerk, Th. de Wit e.a. (red.), *Hoe te reageren op misdaad? Op zoek naar de hedendaagse betekenis van preventie, vergelding en herstel*, Den Haag: SDU, 105-118
- Eijk, R. van (2013). 'Tussen Egypte en Babylon ligt Emmaus. De justitiepastor en de relatie tussen bajeskerk en 'buitenkerk'. In Th. de Wit, R. de Vries en R. van Eijk (red.), *Grensverkeer. De meerstemmigheid van de geestelijk verzorger bij justitie*, Tilburg/Nijmegen: CJP/Wolf Legal Publishers, 67-82
- Flierman, F. (2016) *Leefklimaat* (Ongepubliceerd praatpaper i.o.v. RK MT Justitiepastaat n.a.v. onderzoek naar het WODC-rapport betreffende het Leefklimaat in justitiële inrichtingen)
- Flierman, F. (2012). *Geestelijke verzorging in het werkveld van justitie*. Dissertatie. Delft: Eburon.
- Franciscus. De naam van God is
- Franciscus. preek

- 'Gefundeerd innoveren. Mededelingen aangaande personeelskwesties r.-k. justitiepastoraat'. (2016) *Mededelingen R.-K. Justitiepastoraat*, Januari 2016
- Groot, K. de & Vandenhoek, A. (red.). (2022) *Van alle markten thuis? Levensbeschouwelijke diversiteit in de zorg voor zin*. KSGV. Tilburg
- Heijden, C. van der. (2017). *Bisschop Frans Wiertz. Missionair Testament*. Baarn. Adveniat.
- Iersel, F. van e.a. (red) (2009). *Handboek Justitiepastoraat*. Budel: Damon
- Jacobs, G. (2019) 'Slotwoord: "Wat er werkt" in een veelkleurig vak: een uitnodiging tot onderzoek'. In: *Wegwijs in levensvragen. Over humanistisch geestelijke verzorging*. Eburon. Utrecht, 115-121
- Jironet, D. (2020) *Misdaad en mededogen. Op zoek naar de mens in het Nederlandse strafrecht*. Ambo/Anthos. Amsterdam. 2^e dr.
- Kesel, J. de (2021). *Geloof en Godsdienst in een seculiere samenleving*. Halewijn. Antwerpen.
- Korte, G. de (2016) *Geroepen tot hoop. Bouwen aan een barmhartige kerk*. Utrecht.
- Lenglet, A. (2022), "Geopenbaard aan kleinen". *Moet pastoraal slagen? Lezing Dies Natalis Rolduc, Kerkrade, 8 december 2022*
- Lunen, H. van (2022). *Wij wensen u veel succes met uw verdere leven. Verhalen uit de reclassering*. Thomas Rap. Amsterdam.
- Mettepenningen, J. (2016) 'De smaak van Gods tederheid.' In: Pollefeyt, D., Bouwens, J., Mettepenningen, J. (2016). *Katholieke Dialogschool. Eigentijds Tegendraads*. Antwerpen: Halewijn
- *Position paper DGV Herstelgericht werken* (2017), DGV Den Haag
- *Position paper DGV Leefklimaat* (2017), DGV Den Haag
- Riemslag, M. (2010), "Het is de overdracht van een geheim." Doelstellingen in pastorale gesprekken', in: *Pastorale Perspectieven* Nr. 146 - 2010/1, 34-43
- Riemslag, M. (2011), 'Goede pastorale gesprekken versus werk vanuit blinde vlekken'. In: *Pastorale Perspectieven*. Nr. 153 - 2011/4, 5-9.
- *Samenwerken aan Recht en Veiligheid. Strategische agenda van het ministerie van Justitie en Veiligheid*. (2017). Ministerie J&V. Den Haag
- Scholte, G. (2022) *Mensen in hokjes. Kritische beschouwingen van een gevangenispastor*. Eburon. Utrecht
- Schreiter, R. (2013) *Mission as a Ministry of Reconciliation?* In Norsk Tidsskrift for Misjonsvitenskap. 2/2013, 71-85
- Smeets, W. (2020) 'Zinervaring in gesprek', In: *Religie en Samenleving* 2020/3, 257-285
- Smit, J. (2015) *Antwoord geven op het leven zelf. Een onderzoek naar de basismethodiek van de geestelijke verzorging*. Dissertatie, VU Amsterdam
- Steen, M. (red.) (2013) *Parochie... Waarheen?* Antwerpen: Halewijn
- Tongeren, P. van. (2016) 'Ethische complexiteit. Over ethiek in justitiële inrichtingen'. In: Wit, T.W.A., Vries, R. de & Toom, N. den (red.) (2016). *Koorddansen. Ethische vragen in justitiële inrichtingen*. Nijmegen. Wolf Legal Publishers. p. 35-47.
- Toom, N. den (2022). *The Chaplain-Researcher. The Perceived Impact of Participation in a Dutch Research Project on Chaplains' Professionalism*. Eburon. Utrecht. 2022
- *Visitatio Ad Limina Apostolorum* (2022). Algemeen Rapport Nederlandse Bisschoppenconferentie

Open-denominatief (samen)werken

Vooropmerkingen:

1. Het voorstel laat het aansturingsmodel (dual-paritair) en totstandkoming van formatieverdeling (voorkeurspeiling) volkomen buiten beschouwing en verandert deze afspraken ook niet.
  2. Onderstaande voorstel is puur praktisch om het werken in de dagelijkse inrichtingssituatie te vergemakkelijken in die zin dat groepswork in de breedte mogelijk blijft en gedetineerden in elk geval denominatief aanbod kunnen krijgen in een tijd van versnippering (verkleining van omvang) qua denominatief aanbod en versnippering (verkleining) in afdelingen met diverse veiligheidsregimes.
  3. Het voorstel wil ruimte bieden en is dus zeker niet bedoeld als 'voor overal en voor altijd'.
- Beperking in toepassing m.b.t. locatie en tijdsperiode is dus mogelijk of misschien zelfs wenselijk.

Aanleiding	Integraal denominatief werken is ruim een decennium geleden als MT-beleid afgesproken, maar levert diverse problemen op a- m.b.t. praktische uitvoerbaarheid en wenselijkheid bij groepsactiviteiten (versnippering, verkleining waardoor te kleine afdelingen om denominatief te kunnen werken), b- het beperkt de gedetineerde in zijn keuzevrijheid, c- het beperkt de rk denominatie in het uitgangspunt dat ieder bij haar in beginsel welkom is en d- wordt al inconsequent toegepast.
Doel	Heldere werkafspraken rekening houdend met veranderingen in denominatief aanbod en detentieregimes op basis van een goede afweging van het belang van alle betrokkenen d.w.z. - zo optimaal mogelijk recht doen aan godsdienstvrijheid van gedetineerde - werkbaarheid voor gv-ers - werkbaarheid in inrichtingsorganisatie - recht doende aan RK identiteit
Uitwerking	Leidend in het contact wordt het individuele gesprek. Een gedetineerde kiest één geestelijk verzorger (dit ter vermijding van doublures, splitgedrag etc.). Overstappen is mogelijk in overleg tussen gedetineerde en betrokken geestelijk verzorgers, zoals nu al afgesproken. Wat betreft groepsactiviteiten kan iedere gedetineerde zelf kiezen aan welke groepsactiviteiten hij wil deelnemen, ongeacht met welke gv-er hij in gesprek is. Aan deze deelname zitten wel voorwaarden/beperkingen: - De gedetineerde gedraagt zich conform wat bij deelname aan de groepsactiviteit mag worden verwacht (dit ter beoordeling van gv-er die activiteit aanbiedt); - Bij overdeelname (te veel deelnemers) hebben gedetineerden die ook individueel gesprek bij die denominatie hebben voorrang (bv gedetineerde heeft gesprek met dominee, maar wil naar hum. bezinningsbijeenkomst, dan gaan bij te veel deelnemers voor de bezinningsbijeenkomst de gedetineerden voor die ook met de hum. gv-er individueel gesprek hebben); - De inrichtingsorganisatie en programma laten deelname aan meerdere activiteiten toe. Deelname aan diverse denominatieve groepsactiviteiten is en blijft dus een gunst geen recht.
Onderbouwing	Dit voorstel creëert naar alle betrokkenen enerzijds ruimte en anderzijds duidelijkheid. Het komt tegemoet aan zo groot mogelijke keuzevrijheid en participatie van de gedetineerde. Tegelijk voorkomt het doublures in gespreksvoering of onevenredige aandacht voor één gedetineerde, terwijl anderen op gesprek of activiteit moeten wachten. Verder biedt het praktische ruimte in gevallen dat denominatief aanbod vanwege geringe aantal deelnemers of kleine afdeling niet realiseerbaar is. Het stimuleert ook het boven- of interdenominatief werken (bv levensschool) en is in lijn met de realiteit van samenwerking tussen prot en rk. Last but not least: Het voorstel voldoet aan de jurisprudentie van de RSJ inzake deelname aan GV-activiteiten.